

מצות משתה ושמחה בפורים

א. אסתר | פרק ט

(ט) על פן הַיהוּדִים הַפְּרוּזִים הַפְּרָזִים הַיְשֻׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת עֹשִׂים אֶת יוֹם אַרְבַּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר שְׂמֵחָה וּמְשֻׁתָּה וַיּוֹם טוֹב וּמְשֻׁלוֹחַ מְנוּחַת אִישׁ לְרַעְיוֹ: פ (כ) וַיִּכְתֹּב מֶרְדֳּכָי אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל כָּל הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אַחֲשֻׁרוּשׁ הַקְּרוּבִים וְהַרְחֹקִים: (כא) לְקַיֵּם עֲלֵיהֶם לִהְיוֹת עֹשִׂים אֶת יוֹם אַרְבַּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֵת יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: (כב) כִּימִים אֲשֶׁר נָחוּ בָהֶם הַיְהוּדִים מֵאִיבֵייהֶם וְהַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר נִהְפָּךְ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֲבֵל לְיוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מְשֻׁתָּה וּשְׂמֵחָה וּמְשֻׁלוֹחַ מְנוּחַת אִישׁ לְרַעְיוֹ וּמְתַנּוּחַת לְאֲבִינָיִם:

ב. מגילה ה, ב

ורבי, היכי נטע גטיעה בפורים? והתני רב יוסף: שמחה ומשתה ויום טוב, שמחה - מלמד שאסורים בהספד, משתה - מלמד שאסור בתענית, ויום טוב - מלמד שאסור בעשיית מלאכה! - אלא: רבי בר ארביסר הוה, וכי נטע - בחמיסר נטע, - איני? והא רבי בטבריא הוה, וטבריא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון הוא! - אלא, רבי בר חמיסר הוה, וכי נטע - בארביסר הוה. - ומי פשיטא ליה דטבריא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון? והא חזקיה קרי בטבריא בארביסר ובחמיסר, מספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא אי לא! - לחזקיה - מספקא ליה, לרבי - פשיטא ליה. וכי פשיטא ליה מי שרי? והכתיב במגילת תענית: את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר יומי פוריא אינון, דלא למספד בהון. ואמר רבא: לא נצרכא אלא לאסור את של זה בזה ואת של זה בזה! - הני מילי - בהספד ובתענית, אבל מלאכה - יום אחד ותו לא. - איני? והא רב חזייה לההוא גברא דהוה קא שדי כיתנא בפוריא, ולטייה ולא צמח כיתניה! - התם בר יומא הוה. רבה בריה דרבא אמר: אפילו תימא ביומיה, הספד ותענית - קבילו עלייהו, מלאכה לא קבילו עלייהו. דמעיקרא כתיב שמחה ומשתה ויום טוב, ולבסוף כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה, ואילו יום טוב לא כתיב.

תוספות

שאסורים בהספד - השיב רש"י וכי מי נתן כח לימי מגילת אסתר לדחות אבילות אי איתא דבהספד נאסר משום דכתיב ימי משתה ושמחה והא חזינן דכולי עלמא נהגו בו היתר אלא ודאי לא הוי אלא לענין שאין נופלין על פניהם דלא הוי יום צרה אלא יום שמחה.

ג. שו"ע או"ח | סימן תרצו

[סעיף ח] (ד) (ה) מותר לישא אשה בפורים. הגה: בין ב"ד בין בט"ו, וכ"ש שמותר לעשות פדיון הבן (תוס' פ"ק דמ"ק).

ט"ז

(ד) מותר לישא אשה בפורים. דל"ד לחג דכתיב ושמחת בחגך ולא באשתך:

מגן אברהם

[יח]... וכתב הלבוש לפי מה שכתבתי סימן תרפ"ח ס"ו דאין לעשות סעודת פורים בשבת אם כן הכי נמי אסור לעשות סעודת נשואין ב"ד ע"כ ול"נ דלא דמי דהתם הטעם דאם כן לא תהא סעודת פורים ניכרת אבל הכא מה בכך אם לא תהא סעודת הנישואין ניכרת, ועיין מה שכתבתי שם, אלא אי קשיא הא קשיא דהא קי"ל אין מערבין שמחה בשמחה כמו שכתבתי ריש סימן תקמ"ו וילפינן לה מקרא א"כ היאך מותר לערב שמחת הנישואין בשמחת פורים, ויש לומר דמש"ה סיים הרשב"א ודברים אלו מדרבנן הם והולכין להקל כלומר דלמאן דאמר אין מערבין באמת אסור, אבל כיון דלאידך שרי הולכין להקל, וא"כ לפי מה שכתבתי ריש סימן תקמ"ו דקיימא לן כמאן דאמר אין מערבין שמחה בשמחה גם הכא אסור לכן נ"ל שיעשה החופה ביום י"ג כנ"ל:

ד. רמב"ם | יום טוב, פרק ו

[הלכה יז] שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים כולם אסורים בהספד ותענית, וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הגלויים עליו שנאמר (דברים ט"ז) ושמחת בחגך וגו', אף על פי שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים כמו שאנו מברין בהלכות חגיגה יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד ואחד כראוי לו.

[הלכה יח] כיצד הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות, והנשים קונה להן בגדים ותכשיטין נאים כפי ממונו, והאנשים אוכלין בשר ושותין יין שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין, וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל (דברים ט"ז) לגר ליתום ולא למנה עם שאר העניים האמללים, אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו, ועל אלו נאמר (הושע ט') זבחיכם כלחם אונים להם כל אוכליו יטמאו כי לחמם לנפשם, ושמחה כזו קלון היא להם שנאמר (מלאכי ב') וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם.

ה. רמב"ם | מגילה וחנוכה, פרק ב

[הלכה יג] שני הימים האלו שהן ארבעה עשר וחמשה עשר אסורין בהספד ותענית לכל אדם בכל מקום, בין לבני כרכין שהן עושין חמשה עשר בלבד, בין לבני עיירות שהן עושין ארבעה עשר בלבד, ושני הימים אסורין בהספד ותענית באדר הראשון ובאדר השני, אנשי כפרים שהקדימו וקראו בשני או בחמישי הסמוך לפורים מותרים בהספד ותענית ביום קריאתן ואסורין בהספד ותענית בשני הימים האלו אף על פי שאין קוראין בהן.

[הלכה יד] מצות יום ארבעה עשר לבני כפרים ועיירות ויום חמשה עשר לבני כרכים להיות יום שמחה ומשתה ומשלוח מנות לריעים ומתנות לאביונים, ומותר בעשיית מלאכה ואף על פי כן אין ראוי לעשות בו מלאכה, אמרו חכמים כל העושה מלאכה ביום פורים אינו רואה סימן ברכה לעולם. בני כפרים שקדמו וקראו בשני או בחמישי אם חלקו מעות לאביונים ביום קריאתן יצאו, אבל השמחה והמשתה אין עושין אותה אלא ביום ארבעה עשר, ואם הקדימו לא יצאו, וסעודת פורים שעשאה בלילה לא יצא ידי חובתו.

[הלכה טו] כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו, ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרות. וכן חייב אדם לשלוח שתי מנות של בשר או שני מיני תבשיל או שני מיני אוכלין לחבירו שנאמר (אסתר ט') ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד, וכל המרבה לשלוח לריעים משובח, ואם אין לו מחליף עם חברו זה שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו כדי לקיים ומשלוח מנות איש לרעהו.

מגיד משנה

[טו] כיצד חובת וכו'. שם מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ברוך מרדכי לארור המן ובשאר מקומות אמרו אין שמחה אלא בבשר:

ו. מגילה ז, ב

אמר רבא: מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. רבה ורבי זירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי, איבסום, קם רבה שחטיה לרבי זירא. למחר בעי רחמי ואחייה. לשנה אמר ליה: ניתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי! - אמר ליה: לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא. אמר רבא: סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו, מאי טעמא - ימי משתה ושמחה כתיב.

ז. רי"ף | מסכת מגילה דף ג עמוד ב

אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ברוך מרדכי לארור המן ואמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו מ"ט ימי משתה ושמחה כתיב בהו:

המאור הקטן

אמר רבה חייב איניש לבסומי בפוריא כו' כתב ה"ר אפרים ז"ל מההוא עובדא דקם רבה שחטיה לר' זירא לשנה א"ל תא נעביד כו' אידחי ליה מימרא דרבה ולית הלכתא כוותיה ולא שפיר דמי למעבד הכי.

ה. שאילתות דרב אחאי | פרשת ויקהל שאילתא סז

ואמר רבא מיחייב איניש למיכל ולמישתי ולא יבסומי בפוריאי עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי

ט. שו"ע או"ח | סימן תרצו

[סעיף ד] כל דברי אבילות נוהגים בחנוכה ופורים. הגה: ומ"מ ילך לבה"כ לשמוע המגילה (תוספות פ"ק דמועד קטן). ואם יוכל לאסוף מנין לביתו לקרות המגילה, עדיף טפי (מהרי"ל). ויש אומרים שאין אבילות נוהג בפורים, לא ב"ד ולא בט"ו (הרא"ש ומנהגים), וכן נוהגין; ואפי' אבילות יום ראשון נדחה מפני פורים (ד"ע); אבל דברים שבצנעה, נוהג; ואף על פי שאין נוהג אבילות בפורים, עולה לו למנין שבעה ימי אבילות כמו שבת, וכן פסק הרב בעצמו בטור י"ד ס' ת"א.

[סעיף ו] יש מי שאומר שהאבל חייב לשלוח מנות. הגה: אבל אין שולחין לאבל כל י"ב חדש (מהרי"ל), וכמו שיתבאר ב"ד ס' שפ"ה, עיין שם. ואם אין בעיר אלא האבל עם אחר, חייב לשלוח לאבל כדי לקיים לשלוח מנות, אא"כ מחל האבל על מנתו (מהריב"ש).

[סעיף ז] יש מי שאומר שאונן מותר בבשר ויין, דלא אתי עשה דיחיד דאבילות ודחי עשה דרבים דאורייתא לשמוח בפורים, דדברי קבלה יניחו שהם כדברי תורה. הגה: וכל שכן שחייב במקרא במגילה ותפלה וק"ש; ונ"ל ^[ט] דדוקא בלילה, אף על פי שמתו מוטל לפניו; אבל ביום, שרוצה לקברו, קבורת מתו קודם כמו שנתבאר לעיל ס' תרפ"ז, ולכן קורא ומתפלל אח"כ, דלא עדיף מ"ט ושבח, כמו שנתבאר לעיל סימן ע"א כנ"ל.

מגן אברהם

[טו] דדוקא בלילה. צ"ע למה יהא מותר בלילה בבשר ויין והלא אין חיוב כלל לאכול בלילה כמ"ש רס"י תרצ"ה וא"כ היאך כ' עשה דרבי' וכו' וע"ק דבי"ד ס' שמ"א פסק דאפי' בשבת אם ירצה שלא לאכול בשר הרשות בידו וכמ"ש תר"י וז"ל שאינו מחוייב שיאכל בשר ויין וכו' ומה שאסרו בחול היינו משום שאם ימשך אחר תענוגי' יתבטל מקבורת המת עכ"ל (ועסי' תקנ"ב ס"י דכשנמנע משום אבילו' אסור) וא"כ ליכא עשה כלל אפי' ביום ואפשר לו' דפורים שאני דכתיב ביה שמחה ואין שמח' אלא בבשר ומ"מ קשה דהא י"ט נמי שמחה כתיב ביה ואין חיוב לאכול בשר רק בזמן שב"ה קיים עסי' תקכ"ט לכן נ"ל בלילה עכ"פ לא יאכל בשר דהא בלא"ה יש נמנעי' כמ"ש ס' תרצ"ה ס"ב בהג"ה ומ"ש ונ"ל דוק' בלילה קאי אמגיל':

[סעיף א] הקורא את המגילה מברך לפניו ג' ברכות: על מקרא מגילה, ושעשה נסים, * ושהחיינו; וביום אינו חוזר ומברך: שהחיינו; הגה: וי"א דאף ביום מברך: שהחיינו (טור בשם ר"ת והרא"ש והמגיד), וכן נוהגין בכל מדינות אלו; ואחד יכול לברך ושני קורא (הגהות אשרי פ"ג); ולאחריה נוהגין לברך: הרב את ריבנו וכו'. אם לא בירך לא לפניו ולא לאחריה, יצא. הגה: ונהגו לומר בלילה: אשר הניא, אבל לא ביום (כל בו וב"י בשם א"ח), ואין לברך אחריה אלא בצבור.

ביאור הלכה

* ושהחיינו - עיין מ"ב סק"א מה שכתבנו ד"א דראוי לברך וכו' הוא ממור וקציעה שהשיג על המ"א וז"ל ולא ידעתי מה בכך שהוא דבר נהוג והלא בלאו מצות שילוח מנות וסעודה ראוי לברך זמן על היום ואף שהוא מדברי קבלה צריך חזוק כשל תורה ויותר ביחיד מפני תקפו של נס שהיה בו וכיון דמזמן לזמן קאתי הרי הוא לענין זה ככל מועדי ד' שמברכין עליהן זמן וזמן לא בעי כוס דהלכתא אומרו אפילו בשוק ויוה"כ שאין בו אכילה ושתיה אלא שביתה ומנוחה אעפ"כ מברכין אותו וכו' ומסיים שם דשפיר הוא לכתחלה למאן דלית ליה מגילה למסמך זמן אכוס דסעודה עכ"ל.

ובאמת לפי סברתו שיברך זמן על עצם היום מפני תקפו של נס שהיה בו א"כ היה לו לברך ג"כ ברכת שעשה נסים.

ובאמת מצאתי במאירי של שבת לענין חנוכה [וה"ה בענינינו לענין פורים] וז"ל מי שאין לו להדליק ואינו במקום שאפשר לו לראות י"א שמברך לעצמו שעשה נסים ושהחיינו בלילה א' ושעשה נסים בכל הלילות והדברים נראים עכ"ל.

וגם על עצם תמיהתו שמתמה על המ"א והלא בלאו מצות שילוח מנות וכו' ראוי לברך זמן על היום וכו' לא אדע דאפשר דגם המ"א מודה לזה אלא שהוא מיירי שבלילה היה לו מגילה וברך אז שהחיינו וממילא יצא על עצם הזמן [ומה שמצדד הפמ"ג דלדעת המחבר יוצא בברכת שהחיינו דלילה על משלוח מנות וסעודה דיום לא נהירא וגם ריהטא דלישנא דמ"א לא משמע כן] אבל אם לא היה לו כלל אפשר דגם הוא מודה.

אח"כ מצאתי בברכי יוסף וז"ל אם אין לו מגילה יברך שהחיינו אך לא יברך ברכת שעשה נסים וברכת הרב את ריבנו [ר"י מלכו] אבל האחרונים כתבו דגם שהחיינו לא יברך עכ"ל ולא אדע באיזה אחרונים מצא ד"ז לבד ממ"א וא"ר שהעתיקו ומהם אין ראיה כמו שכתבנו וצ"ע למעשה ועיין לעיל בסימן תרע"ו בשעה"צ אות ג'.

[סעיף ז] מת לו מת קודם פורים, ופגע בו פורים, אינו מפסיק האבילות; ומ"מ אין אבלות נוהג בו, לא ב"ד ולא בט"ו, אלא דברים שבצינעא נוהג, וחייב לשלוח מנות. ואף על פי שאינו מתאבל בהם, עולים לו ממנין השבעה, כמו שבת.

יא. שו"ע או"ח | סימן תרצה

[סעיף א] הגה: מצוה להרבות בסעודת פורים (טור); ובסעודה אחת יוצאים (מרדכי ספ"ק). סעודת פורים שעשאה בלילה, לא יצא ידי חובתו. הגה: ומ"מ גם בלילה^(א) ישמח וירבה קצת בסעודה. (תשובת מהר"ב).

[סעיף ב] חייב אינו לבסומי בפורי' עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. הגה: וי"א דא"צ להשתכר כל כך, אלא שישתה יותר מלימודו (כל בו) וישן, ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי. (מהר"ל). ואחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכין לבו לשמים. ואין להתענות בפורים, מלבד תענית חלום, וע"ל סימן תקס"ח וסימן תק"ע. יש שנהגו ללבוש בגדי שבת וי"ט בפורים, וכן נכון (מהר"ל); ונוהגים לעשות סעודת פורים לאחר^(ב) מנחה, וערבית יתפללו בלילה. ומתפללים מנחה תחלה בעוד היום גדול; ורוב הסעודה צריכה להיות ביום (מנהגים), ולא כמו שנהגין: להתחיל סמוך לערב ועיקר הסעודה הוא ליל ט"ו. וכשחל פורים ביום ששי, יעשו הסעודה בשחרית, משום כבוד שבת (מנהגים); ומי שרוצה לעשותה תמיד בשחרית, הרשות בידו (ת"ה). י"א שיש לאכול מאכל זרעונים בפורים, זכר לזרעונים שאכל דניאל וחביריו בבבל (כל בו). טוב לעסוק מעט בתורה קודם שיתחיל הסעודה, וסמך לדבר: ליהודים היתה אורה ושמחה (אסתר ח, טז) ודרשינן: אורה, זו תורה (מהר"ב). וחייב במשתה ושמחה קצת בשני ימים, י"ד וט"ו, (מנהגים) וכן נהגו. ויש אומרים דאם הזיק אחד את חברו מכת שמחת פורים, פטור מלשלם. (ת"ה סימן ק"י). ועיין בח"מ בדיני נזיקין.

באר היטב

(א) ישמח. אפילו בליל י"ד. עין ב"ח, וכן כתב שירי כנסת הגדולה. וילבש בגדי שבת גם מבערב, מצאתי, וכן כתב בסדר היום וזה לשונו, וימצא בביתו נרות דולקות ושלחן ערוך ומטה מוצעת. (ג) מנחה. וש"ל"ה כתב דיעשה הסעודה קדם מנחה, עיין שם.

יב. דרכי משה הקצר | אורח חיים סימן תרצו

ואני אומר אף על פי שאיני כדאי לחלוק עליהם מכל מקום אכתוב מה שנראה לי ואף כי שמעתי מזקנים שאמרו שראו מעשה שהיו נישואין בפורים ואומר כי לא שייך עירוב שמחה בשמחה בפורים דהא לגבי רגלים אמרינן טעמא בפרק קמא דמועד קטן (ח ב) דכתיב (דברים טו יד) ושמחת בחגך ולא באשתך ובפורים לא כתיב רק משתה ושמחה (אסתר ט כב) ובכל מאי דמשמח סגי ליה.